

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу **Середюк Катерини Володимирівни**
на тему

«Організаційно-економічний механізм забезпечення соціальних гарантій в системі корпоративної відповідальності будівельних підприємств»,

поданої до разової спеціалізованої вченої ради PhD 39.051 в КНУБА на
здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 «Економіка» (галузь знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки»)

Актуальність теми дисертаційної роботи зумовлена нагальною потребою в науковому переосмисленні ролі соціальних гарантій у системі корпоративної соціальної відповідальності будівельних підприємств України. В умовах поглиблення соціально-економічної нестабільності, трансформації трудових відносин та постійного зростання вимог до відповідального ведення бізнесу, питання забезпечення соціального захисту працівників стає не лише соціально значущим, а й економічно доцільним та стратегічно важливим. Будівельна галузь, як одна з найбільш трудоємних і ризикованих за характером діяльності, потребує системного підходу до впровадження інструментів КСВ, що враховують соціальні очікування працівників, інституційні зміни та сучасні виклики — зокрема, мобілізаційні, демографічні й правові. Незважаючи на поширення концепції КСВ у світовій практиці, в Україні ця сфера все ще залишається недостатньо впорядкованою з точки зору економічного механізму забезпечення соціальних гарантій, що потребує наукового аналізу й розробки нових практико-орієнтованих рішень. Авторкою дисертації обґрунтовано важливість формування саме організаційно-економічного механізму, який дозволяє інтегрувати забезпечення соціальних гарантій у загальну стратегію розвитку підприємств через систему цільових індикаторів, методичних підходів до оцінки, структурно-функціональних моделей та управлінських інструментів. Наукова новизна підсилюється урахуванням сучасних викликів — воєнного стану, дестабілізації соціально-економічного середовища, посилення соціальної вразливості працівників та зростання суспільного запиту на відповідальну поведінку бізнесу, що критично актуалізує потребу у формуванні ефективного організаційно-економічного механізму забезпечення соціальних гарантій в системі корпоративної відповідальності будівельних підприємств.

Дисертаційна робота має чітко виражену практичну спрямованість і тематично узгоджується з напрямками науково-дослідної діяльності Київського національного університету будівництва і архітектури. Зміст і результати дослідження відповідають планам науково-дослідних робіт кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування. Здобувачка брала участь як виконавець у межах науково-дослідної теми «Проблеми генезису

економіки інтелектуально-інноваційного капіталу» (№ держреєстрації 0120U000356), а також у межах теми «Удосконалення організації та методології обліку, аудиту та оподаткування в умовах формування економіки інтелектуально-інноваційного капіталу» (№ держреєстрації 0119U000533).

У межах цих досліджень було розроблено методичні підходи до обґрунтування ролі соціальних гарантій у структурі корпоративної відповідальності, сформовано економіко-аналітичні інструменти оцінки реалізації соціальної політики будівельних підприємств, а також проаналізовано їхній вплив на стійкість, репутаційний капітал та довіру стейкхолдерів. Особливу увагу приділено адаптації інструментів оцінки до умов воєнного часу та трансформаційного періоду в економіці.

Таким чином, дисертаційна робота не лише відповідає тематичним напрямкам наукової діяльності кафедри, а й збагачує їх новими інструментальними підходами до формування організаційно-економічного механізму забезпечення соціальних гарантій у системі КСВ. Практичні результати дослідження мають прикладне значення для удосконалення управління соціальною відповідальністю в будівельній галузі та відповідають пріоритетам спеціальності 051 «Економіка».

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

У дисертації застосовано системний підхід до побудови концепції організаційно-економічного механізму забезпечення соціальних гарантій у межах корпоративної соціальної відповідальності будівельних підприємств. Комплексність обраної моделі дозволяє розглядати соціальні гарантії не як окрему соціальну функцію, а як інтегрований елемент економічної стратегії підприємства, що має прямий вплив на його стійкість, репутаційний потенціал і ефективність господарської діяльності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і достовірність отриманих результатів підтверджується використанням методологічно вивіреної сукупності наукових підходів. У дослідженні застосовано елементи індикативного, факторного, порівняльного, сценарного, коефіцієнтного та статистичного аналізу. Авторка також використала інструменти структурно-функціонального моделювання, що дозволило формалізувати зв'язки між соціальними гарантіями та ключовими показниками функціонування підприємств у будівельному секторі.

Особливу увагу приділено апробації методичних підходів на основі реальних даних будівельних підприємств. Це забезпечило зв'язок між теоретичними положеннями і практичними результатами. Положення та висновки дисертації логічно узгоджені між собою, ґрунтуються на глибокому аналізі економічної природи корпоративної відповідальності та обґрунтуванні соціальних гарантій як інструменту підвищення конкурентоспроможності.

Дослідження вирізняється високим рівнем теоретичної аргументації,

належною емпіричною базою і коректною логікою висновків. Узагальнення зроблено з дотриманням принципів наукової об'єктивності та внутрішньої узгодженості результатів. Рекомендації, запропоновані авторкою, мають практичне значення, легко адаптуються до реальних умов функціонування підприємств і можуть бути використані в управлінській практиці вітчизняних компаній будівельної галузі.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в удосконаленні теоретико-методичних підходів і обґрунтуванні організаційно-економічного механізму забезпечення соціальних гарантій у системі корпоративної відповідальності будівельних підприємств. Запропоновані положення та розробки є новими за змістом, структурною побудовою та інструментальним наповненням. Уперше сформовано концептуальні засади функціонування зазначеного механізму, який розглядається як інтегрована система взаємодії нормативної, інституційної, діагностичної та регулятивної підсистем у контексті будівельної галузі.

Удосконалено понятійно-категоріальний апарат дослідження за рахунок уточнення сутності соціальних гарантій у корпоративному середовищі та визначення їхньої ролі в структурі соціальної політики підприємств. Поглиблено науково-методичні підходи до оцінювання стану реалізації соціальних гарантій, що дозволило розробити аналітичний інструментарій з використанням індикативного та діагностичного аналізу. Дістали подальший розвиток структурно-функціональна модель механізму забезпечення соціальних гарантій та пропозиції щодо інтеграції соціальних індикаторів у стратегічні документи підприємства.

Сформульовані у дисертаційній роботі наукові положення відзначаються внутрішньою логічною узгодженістю, чітким зв'язком із метою та завданнями дослідження і належним емпіричним обґрунтуванням. Кожне із поставлених завдань логічно реалізується через відповідні аналітичні підрозділи, зокрема 2.3, 3.1 та 3.2, що свідчить про цілісність та завершеність наукового пошуку. Отримані висновки є результатом глибокого теоретичного аналізу та практичної апробації, що базуються на використанні широкого спектра методів економічного аналізу. Практична новизна дослідження підтверджується впровадженням оригінальних діагностичних інструментів, аналітичних матриць та моделей оцінювання соціальних гарантій у системі корпоративної відповідальності. Запропоновані авторкою рекомендації мають прикладну цінність, адаптовані до умов функціонування будівельної галузі в період посткризової трансформації та підтримуються сучасними цифровими рішеннями, що підвищує їхню релевантність і придатність до практичного використання.

Враховуючи міждисциплінарний підхід, відповідність методологічному апарату сучасної економіки підприємств і практичну спрямованість висновків, можна стверджувати, що результати дослідження є науково новими, методично обґрунтованими, емпірично верифікованими та цілком придатними для впровадження у практику соціально відповідального управління будівельними підприємствами.

Оцінка змісту, завершеності та оформлення дисертації

Представлена на рецензування дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів основного тексту, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 307 сторінок; у тому числі 218 сторінок основного тексту. Список використаних джерел налічує 295 найменувань. У структурі також наявні 9 додатків і відповідні довідки про впровадження результатів дослідження.

У вступі дисертаційної роботи чітко визначено наукову проблему, обґрунтовано актуальність теми в умовах посткризової трансформації економіки, зокрема в контексті соціальних викликів, що постали перед будівельними підприємствами. Послідовно сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, представлено методологічну базу, окреслено наукову новизну й практичне значення одержаних результатів, також наведено зв'язок дослідження з науково-дослідними темами, відображено апробацію основних положень і публікаційну активність здобувачки.

У першому розділі розкрито теоретико-методологічні засади формування соціальних гарантій у системі корпоративної відповідальності. Проаналізовано еволюцію економічних підходів до КСВ, уточнено понятійно-категоріальний апарат, зокрема поняття «соціальні гарантії», «корпоративна соціальна відповідальність», «соціальна політика підприємства». Удосконалено класифікацію видів соціальних гарантій будівельних підприємств та обґрунтовано їхню роль у системі економічної стійкості та репутаційного капіталу компаній. Узагальнення сучасних наукових підходів і практичних кейсів створює методичну базу для подальших досліджень у цій площині.

Другий розділ присвячено аналізу стану реалізації соціальних гарантій у корпоративній практиці будівельної галузі. Проведено діагностику чинної системи КСВ на прикладі конкретних підприємств, виявлено основні бар'єри, ризики та нерівномірність соціального забезпечення працівників. Обґрунтовано типові моделі поведінки підприємств щодо впровадження соціальних гарантій, визначено вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на динаміку розвитку соціальної складової корпоративної відповідальності. Статистична база дослідження охоплює дані будівельних підприємств, що забезпечує достовірність емпіричних узагальнень.

У третьому розділі запропоновано авторський організаційно-економічний механізм забезпечення соціальних гарантій у системі КСВ будівельних підприємств. Побудовано його структурно-функціональну модель, що охоплює нормативну, інституційну, діагностичну та регулятивну підсистеми. Обґрунтовано алгоритм оцінювання рівня реалізації соціальних гарантій, розроблено індикативно-діагностичний інструментарій, представлено матриці ризиків і регулятивні сценарії для підвищення ефективності соціальної політики. Результати апробації подано на прикладі конкретного підприємства, що підтверджує практичну значущість і прикладну спрямованість дослідження.

У розділі висновків систематизовано основні результати роботи відповідно до поставлених завдань, узагальнено наукові положення, що становлять її новизну, та наведено рекомендації щодо впровадження розробленого механізму в практику управління корпоративною відповідальністю підприємств. Особлива увага приділена перспективам впровадження результатів дослідження в управлінську діяльність і фахову підготовку в межах освітніх програм економічного спрямування.

Дисертаційна робота вирізняється чіткою логікою викладу, високим рівнем методичного опрацювання, науковою завершеністю та прикладною спрямованістю, що відповідає вимогам до кваліфікаційних наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії. Результати дослідження мають як теоретичне, так і прикладне значення для подальшого розвитку економічної науки в напрямі корпоративної відповідальності, управління соціальними ризиками та підвищення соціальної стійкості будівельних підприємств.

Оцінка наукової новизни дисертаційної роботи

Дисертаційна робота вирізняється високим рівнем наукової новизни, яка проявляється як у вдосконаленні теоретико-методичних засад формування соціальних гарантій у межах корпоративної відповідальності, так і в розвитку прикладного інструментарію реалізації КСВ на будівельних підприємствах. Основні положення, що становлять наукову новизну, зводяться до наступного:

удосконалено:

- сутнісне трактування (с.59-60) та структуру організаційно-економічного механізму забезпечення соціальних гарантій (с. 60-61). Дисертанткою представлено його як п'ятикомпонентну інтегровану систему (с. 60-61), що органічно поєднує інституційний, економічний, організаційний, інформаційно-технологічний та соціально-партнерський блоки (с.185-187). Важливою особливістю є здатність цього механізму синхронізувати як традиційні, так і розширені виміри корпоративної соціальної відповідальності, зокрема екологічний, соціально-трудоий, громадянський та антикризовий аспекти (с.186). Його функціонування посилюється за рахунок інноваційної гібридної цифрової системи звітності, яка базується на інтегральному індексі, міжнародних стандартах ISO 26000/45001, процедурах бенчмаркінгу та системному аналізі «дерева відмов», забезпечуючи комплексність та високу адаптивність механізму до динамічних викликів сучасності.

- модель оцінки рівня забезпечення соціальних гарантій в системі корпоративної соціальної відповідальності на основі застосування ієрархічно-індексної моделі оцінювання (с. 97–101; 153–157), що охоплює таксономічно згрупований набір показників згідно типології (с.96-97) із узагальнюючою шкалою (с.101), що забезпечує універсальність застосування як у будівництві, так і в інших виробничих секторах;

- діагностичний базис ефективності механізму забезпечення соціальних

гарантій в системі корпоративної соціальної відповідальності (с. 104–131), що вибудовано у логічну послідовність: правовий аудит → аналіз зовнішнього та внутрішнього середовищ → оцінка корпоративних політик → KPI-моніторинг → ідентифікація очікувань стейкхолдерів → ризикоорієнтований аналіз (с.109), що забезпечує своєчасне виявлення дисбалансів і таргетовані управлінські рішення;

- інструментарій поточного моніторингу забезпечення соціальних гарантій (с. 153–171) поєднує порівняльну модель та експертні опитування, дозволяючи оперативно ранжувати вплив окремих соціальних гарантій на результативність підприємств у високотурбулентних умовах.

Набули подальшого розвитку:

- понятійно-категоріальний апарат дослідження за рахунок уточнення змісту понять «соціальні гарантії», «корпоративна соціальна відповідальність», «організаційно-економічний механізм забезпечення соціальних гарантій», що дозволило вибудувати уніфікований термінологічний каркас для подальших аналітичних і практичних досліджень (с. 42–60). Зокрема, КСВ доповнено до восьмирівневої моделі (с. 63–64), що уточнює роль соціальних гарантій як інтегрованого інструмента взаємодії держави й бізнесу. Авторське трактування організаційно-економічного механізму (с. 59–60) демонструє його інтеграцію через інститути професійного самоврядування та узгодження внутрішніх і зовнішніх стандартів соціального захисту;

- адаптований ESG-підхід для будівельної галузі (с. 194–217) окреслює повний цикл (від передпроектної екологічної експертизи до нефінансової звітності) та виокремлює антикризовий (військовий) вимір із механізмами державного стимулювання;

- методика комплексної оцінки стану соціальних гарантій (с. 86–101) охоплює замкнений цикл «планування → фінансування → моніторинг → корекція», що забезпечує безперервне вдосконалення соціальної політики;

- інноваційна система FlexChoice (с. 218-235) запроваджує персоналізований ліміт балів для формування індивідуальних соцпакетів, оптимізуючи витрати, підвищуючи відчуття справедливості та зміцнюючи лояльність персоналу.

Представлені результати є вагомим внеском у розвиток теорії економіки підприємств та практики управління корпоративною відповідальністю, відповідають пріоритетним напрямам наукових досліджень за спеціальністю 051 «Економіка» та мають міждисциплінарний характер, поєднуючи економічний, управлінський і соціальний підходи до вирішення актуальних проблем сталого розвитку галузі.

Теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Теоретичне значення результатів дисертації полягає у поглибленні методологічних засад формування та реалізації соціальних гарантій у системі корпоративної відповідальності будівельних підприємств. У роботі

обґрунтовано авторський підхід до трактування соціальних гарантій як системного інструменту соціоекономічної стабілізації в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Запропоновано концептуальну модель організаційно-економічного механізму забезпечення соціальних гарантій, яка поєднує нормативну, аналітичну, регулятивну та адаптивну складові, і може бути покладена в основу подальших досліджень у сфері соціально орієнтованого управління підприємствами. Теоретичні положення роботи сприяють розширенню наукового підґрунтя корпоративної соціальної відповідальності з акцентом на її внутрішню — трудову — складову, та формують базу для подальшого розвитку міждисциплінарного напрямку досліджень на перетині економіки праці, соціальної політики та економіки підприємства.

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає у можливості безпосереднього використання розроблених інструментів і рекомендацій у діяльності будівельних підприємств. Зокрема, методика оцінювання стану реалізації соціальних гарантій, адаптована до умов корпоративного управління, дозволяє оперативно виявляти прогалини у соціальному захисті персоналу та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Розроблена структурно-функціональна модель механізму забезпечення соціальних гарантій може застосовуватися як інструмент стратегічного планування соціальних витрат і прогнозування їх впливу на соціальну стійкість підприємства. Практична апробація результатів дослідження здійснена на прикладі вітчизняних будівельних компаній, а окремі положення впроваджені у внутрішні документи й підготовку фахівців у рамках освітніх програм КНУБА.

Таким чином, результати дисертації є важливими як для подальшого розвитку наукового знання про соціальні аспекти корпоративної відповідальності, так і для підвищення ефективності системи соціального забезпечення персоналу у будівельній галузі, особливо в умовах трансформаційного та посткризового розвитку.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження повністю відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Основні положення та результати дисертаційного дослідження опубліковано у 20 наукових працях, що свідчить про належний рівень апробації отриманих висновків і відповідність вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Зокрема, оприлюднено 5 статей у наукових фахових виданнях України, включених до переліку категорії «Б» Міністерства освіти і науки України, 1 статтю — у фаховому періодичному науковому виданні держави-члена Європейського Союзу, 11 тез доповідей — у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій, а також 3 публікації — в українських наукових рецензованих виданнях.

Публікації відображають як теоретичну, так і прикладну складову дослідження: обґрунтування концепції організаційно-економічного механізму забезпечення соціальних гарантій, аналіз підходів до формування системи корпоративної відповідальності будівельних підприємств, розробку оцінювального інструментарію, а також механізмів підвищення соціальної стійкості галузі. Це свідчить про цілісність і послідовність наукової позиції авторки, відповідність публікацій основному змісту дисертації та їхнє широке представлення в академічному середовищі.

Авторкою дотримані вимоги п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, щодо кількості публікацій, відповідності опублікованих результатів тим, що містяться у дисертації, апробації її основних положень.

Дотримання принципів академічної доброчесності

Дисертаційна робота відповідає принципам академічної доброчесності, визначеним Законом України «Про освіту» та чинними нормативними документами у сфері вищої освіти. За результатами перевірки тексту дисертації за допомогою ліцензованого програмного забезпечення StrikePlagiarism та Anti-Plagiarism, проведеної в Київському національному університеті будівництва і архітектури, встановлено низький рівень текстової подібності – 7.79 %, що підтверджує відсутність випадків академічного плагіату, самоплагіату або недоброчесного використання чужих результатів.

Виявлені подібності мають виключно термінологічний і технічний характер, що пов'язано з усталеними дефініціями та методичними положеннями, характерними для економічної науки, і супроводжуються належними бібліографічними посиланнями. Усі джерела, використані в дисертації, наведені коректно, з дотриманням авторського права. Кваліфікаційна наукова праця містить посилання на джерела інформації у випадку використання ідей, розробок, тверджень, відомостей, статистичних даних, відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права, відображає прагнення авторки надати достовірну інформацію про результати власної наукової роботи з питань розроблення і наукового обґрунтування теоретико-методологічних і прикладних засад економічної діагностики будівельного підприємства. У публікаціях авторки зазначено її особистий внесок у колективній праці, а зміст дисертації засвідчує високий рівень академічної культури, самостійності виконання дослідження і дотримання етичних принципів наукової діяльності. Дотримання принципів академічної доброчесності у дисертаційній роботі не викликає сумнівів і підтверджує належний рівень її підготовки.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

В цілому позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Середюк Катерини Володимирівни, варто акцентувати увагу на окремих аспектах, які, на думку рецензента, потребують подальшого уточнення, теоретичного розширення або методологічного доопрацювання:

1. У підрозділі 1.2. (с. 54–68) подано авторське трактування поняття «організаційно-економічний механізм забезпечення соціальних гарантій», яке, незважаючи на свою новизну, потребує чіткого розмежування з дотичними категоріями – «соціальна політика підприємства», «соціальний пакет», «інструменти КСВ». Доцільним є глибше розкриття економічної природи та функціональної специфіки досліджуваного механізму в контексті корпоративної відповідальності.

2. У підрозділі 2.3 (с. 153–172) наведено цікаві результати емпіричного аналізу стану соціальних гарантій на прикладі будівельних підприємств, проте не зрозуміло, чому саме було відібрано саме ці фактори для оцінювання, що ускладнює оцінку надійності зроблених висновків та їх екстраполяцію на ширший галузевий контекст.

3. В окремих аналітичних таблицях (наприклад, табл. 2.8, с. 157) подано агреговані дані без належного коментаря щодо вихідних параметрів або методики розрахунку індикаторів, що дещо знижує прозорість оцінювання результатів.

4. У підрозділі 3.1 (с. 178) згадується *соціальний ROI* та *інтегральні індикатори задоволеності*, однак не подано формул їх розрахунку. Варто було б додати кілька речень про методику оцінювання ефекту, щоб підрозділ був самодостатнім.

5. У роботі наведено тези про переваги оновленої моделі соціальних гарантій в системі КСВ, зокрема, зниження аварійності, скорочення часу узгодження соцвиплат чи зменшення LTIFR (с.191). На нашу думку, дисертаційна робота виграла б від наведення конкретних відсотків/значень із посиланням на емпіричні джерела або внутрішні кейси.

6. У загальних висновках (с. 238–242) варто було б виділити окремий пункт, присвячений обмеженням дослідження. Їх формалізація надала б більшої наукової ваги результатам і підкреслила б рівень методологічної саморефлексії авторки.

7. У роботі лише побіжно згадано етичні аспекти, пов'язані із забезпеченням соціальних гарантій, а також не розкрито механізми дотримання норм з обробки персональних даних у контексті аналітичних процедур. Урахування сучасних вимог європейського законодавства, зокрема GDPR, зробило б роботу ще більш актуальною у контексті міжнародних підходів до КСВ.

Висловлені зауваження носять дискусійний характер і не знижують загальної наукової цінності дисертації. Робота є цілісним і ґрунтовним дослідженням, виконаним на високому теоретико-методологічному та прикладному рівні, та заслуговує на позитивну оцінку.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Середюк Катерини Володимирівни на тему «Організаційно-економічний механізм забезпечення соціальних гарантій в системі корпоративної відповідальності будівельних підприємств», що подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» є завершеною науковою працею, яка містить наукову новизну та має практичну цінність. Структура і зміст дисертаційної роботи повною мірою розкриває тему проведеного авторкою наукового дослідження та відповідає спеціальності 051 «Економіка».

В дисертації відсутні порушення академічної доброчесності.

Дисертація відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12 січня 2022 р. №44, а її авторка – Середюк Катерина Володимирівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент :

доктор економічних наук, професор
професор кафедри економіки будівництва
Київського національного університету
будівництва і архітектури

Ольга БЄЛЕНКОВА

Підпис Беленкової Ольги Юріївни засвідчую

Вчений секретар Вченої ради
Київського національного університету
будівництва і архітектури

Микола КЛИМЕНКО

